

A TIZEDESEK ÉS TÖLTÉSKERÜLŐK SZEREPE A TISZAI ÁRVÍZVÉDELEMBEN

PAPP JÓZSEF

A folyóvízi települések csaknem kivétel nélkül az ártér magaslatain, az övzátónyokon, vagy az ártér peremén jöttek létre. Nyugodt vízjárás esetén a ritmikusan ismétlődő áradások – például a tavaszi zöldár – a lakosságnak nem jelentettek különösebb gondot, azt szinte várták, hiszen az ún. ártéri gazdálkodás arra alapozódott.¹ Gondot csak az okozott, ha száraz években az áldásos víz elmaradt, és ennek következtében a talaj vízszintjének esése a háts helyeken folytatott mezőgazdálkodást veszélyeztette, a foki halászat lehetőségeit csökkentette.² Az időjárás nem volt mindig kegyes. A rendkívül esős években nagy és pusztító árvizek zúdultak a folyóvízi településekre. Ezek megrázó élményei kerültek a krónikák lapjaira, és ezen írásokból kiderül, hogy miképpen védekezett a védőtöltések megépítése előtti időben az érintett falvak lakossága.

A falusi bakterok „tűzre, vízre vigyázzatok” figyelmeztető mondókája keveset árul el arról, hogy a védekezés, a védelemre való berendezkedés valójában milyen fontos feladata volt a veszélyeztetett falvak közösségének. Ennek a kérdésnek a vizsgálatához szolgál adalékkul a heves–borsodi nyílt ártéren elhelyezkedő falvak népének állandó készenléti állapota.³

A Tiszának Tiszakeszitől Poroszlóig tartó szakaszán a védőtöltés csak 1932–1939 között épült ki. Addig a falvakat a lakosság építette körtöltés védte. Sikeresen védte mindaddig, amíg a bal parti töltés meg nem épült. A bal parti védőtöltés 1856–58 között történt megépítése után áradáskor a víz a Hortobágy–Sárrét térségein már nem terülhetett szét mint korábban, átzúdult tehát a heves–borsodi nyílt ártérre, különösen veszélyeztetve Tiszadorogma, Tiszabábolna és Tiszavalk lakóit. Emlékezetes évek: 1888, amikor Szentistván, Mezőnagy Mihály és Mezőcsát térségéig hatolt a víz. Hasonló volt az 1895-ös, az 1912-es, az 1919-es. 1922-ben kétszer is kiöntött a Tisza olyannyira, hogy a fent nevezett falvakba csak csónakon lehetett bejutni. 1924-ben, majd 1925-ben is nagy árvíz volt.⁴ 1925-ben karácsony után lepte meg az ár a környéket. Tiszabábolnán éppen kántort választottak volna, de csak egy pályázó merészkedett a faluba „nagy veszedelem között ladikon jött el és jelent meg az énekpróbán a templomban”.⁵ Mindent felülmúlt az 1932-es nagy árvíz. Szintén Tiszabábolnán jegyezték fel: „Rettenetes

1 Vö. *Andrásfalvy Bertalan*: Duna mente népének ártéri gazdálkodása Tolna és Baranya megyében az ármentesítés befejezéséig. Tanulmányok Tolna megye történetéből. VII. Szekszárd, 1975.; *Uő*: A Sárköz és a környező Duna menti területek ősi ártéri gazdálkodása és vízhasználatai a szabályozás előtt. Vízügyi Történeli Füzetek. 6. 1973.

2 A foki halászatnak a Tisza-vidéki jelentőségéről részletesen ír *Szilágyi Miklós*: A halászó vizek, halásztársadalom, halászati technika. Debrecen, 1992.

3 Vö. *Károlyi Zsigmond-Nemes Gerzson*: Az ősi ártéri gazdálkodás és a vízi munkálatok kezdetei (859–1846). Vízügyi Történeli Füzetek 8. 1975.

4 Adatok a tiszabábolnai templom, parochia plébánia történetéhez az 1888, 1895, 1912, 1919, 1922 és 1925. évekből. A tiszabábolnai római katolikus plébánia irattára.

5 Uo. 1925-ből.

éjszakánk volt. A Tisza áradása Mezőcsát felől elszakította a töltést féltizenkettőkor éjszaka és bejött a községbe. A harangokat félre verték. Minden épkezláb ember sietett tölteni a temető keleti oldalán”.⁶

A falvakat védő körgátak nem jelentettek teljes körülépítettséget. A gátépítést csak ott tartották fontosnak, ahol az áradás mindig talált. Bábolnát pl. soha nem a Tisza felől fenyegette az ár. Legtöbbször a Dorogma térségén átömlő víz tört rá a Sulymosér felől. A határ védelmére is készülhetett ily módon gát, mint ahogy Bábolnán a Sárállásban az uradalmi földeket védték a lakosok által készített gáttal.⁷

A falvak népe a védgátak védelmére is felkészült, szinte mindig készenléti állapotban volt. A készenléti állapotért a *tizedes* volt a felelős.⁸

A Duna-Tisza közén a földoltsági területen még a 16. század végén, a 17. század elején a parasztság létrehozta a maga közbiztonsági szervezetét, a *parasztvármegyét*; a jobbágyközségek pedig a *tizedes intézményt*, melynek élén a választott tizedesek álltak. A török kiűzését követően ezek a szervezetek megszűntek vagy átalakultak.⁹ Térségünkben ez utóbbinak lehetünk a tanúi. Ez az intézmény Tiszabábolnán még az 1932. évi nagy árvíz idején is létezett.

Ennek az átalakult tizedesi intézménynek, feltehetően a 18. századtól, legfontosabb feladata az árvédelem volt. Ezeket a falvakat négy tizedre osztották, a választott hites személyek, az esküdtek számához igazodva. Az esküdtek feladata volt a hozzájuk osztott tizedben lakók adózási kötelezettségeinek számon tartása, árvíz esetén pedig a mozgósítása. A választott tizedes dolga azonban kiterjed mind a négy tizedre. Feladata a közmunkák beosztása, melyben a töltések karbantartása is szerepelt, továbbá az éjjeli őrség megszervezése, árvíz idején erre a feladatra több ember mozgósítása a gátak figyelésére. Ebben a feladatkörben, mint választott személy, hatóságként járt el. Külön vigyáztatta a *menekülőutat*, annak karbantartását, hiszen nagy árvizek idején csak a menekülőúton lehetett a falvakból kijutni. Dorogmára azonban semerről sem lehetett száraz lábbal bejutni.¹⁰ Kifelé meg csónakkal közlekedtek, olykor Mezőcsátra is. Bábolnán a falu északi részén kezdődött az „500 öl hosszú és 2 1/2 öl széles töltés, mely megy keresztül és tart a Kappanfokig. Ezen töltésen lehet nagy árvíz idején a községből szárazon kimenni”.¹¹ Tiszavalkon az egykori menekülőutat *Kármentőnek*¹² hívták, egy dűlő őrzi még a nevét.

A védelemre való felkészülés részét jelentette, hogy az előjáróság, még a jobbágykor idején előírta, hogy a lakosoknak *rőzsét*, az ahhoz való *karót* és *trágyát* kell tartalékolniá árvíz esetére. A trágya a szivárgó víz útjának eltömésére szolgált, ha földet is hánytak alá. A tizedes feladata volt annak ellenőrzése, hogy az előírásokat a lakosság teljesíti-e. Talán még a 19. század elején adhatták ki azt a statútumot, amely Bábolnán előírta, hogy „minden negyed telkes gazda 15 kéve rőzse és 5 karó és kellő mennyiségű trágyát” köteles az udvarán tárolni.¹³ Árvíz idején pedig a tizedesnek engedelmeskedve,

6 Uo. 1932-ből.

7 Borsod-Abaúj-Zemplén megye Levéltára Tiszabábolna község közgyűlési és képviselőtestületi jegyzőkönyvei. V. 217:1–2–3–4–5. 1920-ból és 1894-ből.

8 Tiszabábolnán 1888-ban Molnár Antal a tizedes. 1905-ben a falu 4 tizedre volt felosztva. Uo. mint fent 1888-ból és 1905-ből.

9 A kérdéstről részletesen ír *Takács Sándor*: Művelődéstörténeti tanulmányok a XVI–XVII. századból. Bp. 1961. és *Szakály Ferenc*: Parasztvármegyék a XVII. és XVIII. században. Bp. 1969.

10 *Fényes Elek*: Magyarország geográfiai szótára I. Pest, 1851. Tisza-Dorogma.

11 *Pesty Frigyes*: Borsod vármegye leírása 1864-ben. Miskolc, 1988. 345.

12 Uo. 356.

13 B.-A.-Z. m. Levéltára bábolnai jegyzőkönyvek, 1912.

a megjelölt helyre kell szállítani és ott a lerakásban közreműködni is legyen köteles. Az árvíz elmúltával a károk megszüntetését, a helyreállítási munkálatokat is a tizedes irányította. Feladata volt továbbá a rőzsevágásra is felvigyázni. A rőzse készítéséhez szükséges, megfelelő hosszúságú vesszőket ugyanis a közösség füzes erdejében lehetett vágni.¹⁴

A védtöltések kiépítése után a hivatásos gátőr, akár a tizedes is lehetett volna, hiszen a feladat ugyan az, csak más szervezeti keretek között.

Ismeretes, hogy a Tisza szabályozása eredetileg társadalmi szerveződéssel indult.¹⁵ A társulatok dolgával most nem foglalkozom, a gátfelügyelet kulcsembere, a *gátőr* szerepét vizsgálom.

A megépült gátakat *szakaszokra* osztották be. A 4–5 km-es töltésszakaszt külső szolgálatra felfogadott alkalmazottak vigyázták és tartották rendben. A töltés vigyázására felfogadottakat kezdetben a mezőkerülő, erdőkerülő analógiájára *töltéskerülőnek* nevezték. A ma használatos *gátőr* újabb keletű szóösszetétel, mely csak a századforduló táján vált általánossá. Így az első töltéskerülők még a „Tötis”, a későbbi gátőrök pedig a „Gátőr” ragadványnevet kapták pl. Tiszacsegén.

A töltéskerülők, gátőrök a Duna, a Tisza és mellékfolyóik mentén több ezren teljesítenek szolgálatot, akiknek mestersége immár másfél százados múltra tekint vissza. Ez idő alatt sajátos foglalkozásuk sajátos hagyományokat is teremtett. Az elkövetkezőkben, a teljesség igénye nélkül, részben írott források, nagyobbrészt recens adatok alapján veszem sorra szerepük elemzését.

Az első töltéskerülők feladatát a korabeli esküszövegük tartalmazza. A csegei Kovács Bálint, az ároktői Liptai Márton és Korbuly János, a Tisza bal parti töltéskerülésére felfogadott személyek 1857. július 27-én, Tiszacsegén a faluházán, Túri Péter községi bírónak, Csótka Ferenc jegyzőnek, Sebők János adószedőnek és Kovács Sámuel, a Társulat igazgatója előtt tettek esküt a következő szöveg szerint: „Én, n. n. esküszöm az élő Istenre, aki Atya fiú Szentlélek tellyes Szentháromság, egy igaz örök Isten, hogy az Alsó szabolcsi Tisza Szabályozási Társulattól töltés kerülőnek fogadtatván fel, ezen tisztemben hűségesen eljárjak; Előljáróimnak engedelmeskedem; a kártételt a töltésen akadályozom, ha nem akadályozhatnám azokat bejelentem; s a netalán elvett zálogokkal elszámolok; és a réten kint lakásom alkalmát a polgári társaság vétkes egyénei, a gonosztevők rejtegetésére fel nem használom; általában mint polgár és társulati szolga, kötelességemnek eleget teszek. Isten engem úgy segéllyen!”¹⁶

Noha a Társulat alkalmazta a töltéskerülőket, az eskütételük mégis a falu előljárósága előtt történt. Ez azonban nem jelentett valamiféle községi felügyeletet is, de föltétlenül volt erkölcsi súlya, hiszen a község előljárói előtt fogadták meg, hogy a gonosztevők rejtegetésétől óvakodni fognak, azokat, akikkel nem tudnak elbánni, feladják. Ez az az időszak, amikor még a „betyárvilág” járta, az országos csendbiztos Rádai még nem csinált rendet. Az eskü szövegéből továbbá az is megállapítható, hogy a töltéskerülőknél nincs még kialakítva a teljes feladatköre. A társulat kívánalmainak, mint szolgák, mindenben engedelmeskedni kötelesek. Ezt később úgy értelmezték, hogy közvetlen felettesük, a *gátfelügyelő* minden parancsát katonás rendben, észrevételezés nél-

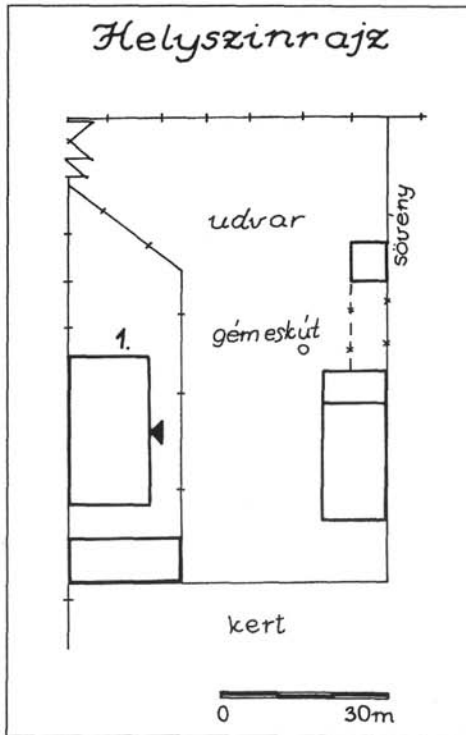
14 Babik József: A tiszabábolnai parochia története. Egri Egyházmegyei Közlöny 1902. évf. írja: a Tisza „partján buján terem a fűz kerítésnek, vízáradás alkalmával a védgátak erősítésére”. 188.

15 Erről részletesen olvashatunk Botár Imre–Károlyi Zsigmond: A Tisza szabályozása. I. rész (1846–1879) és A Tisza szabályozása II. rész (1879–1944). Vízügyi Füzetek 3–4. 1971.

16 Tiszacsege Protokolluma 1761–1868. Hajdú-Bihar megye Levéltára V. 674/a. 12. 1857.

1. kép. Az 1969-ben lebontott 1/5-ös tiszacsegei gátórház

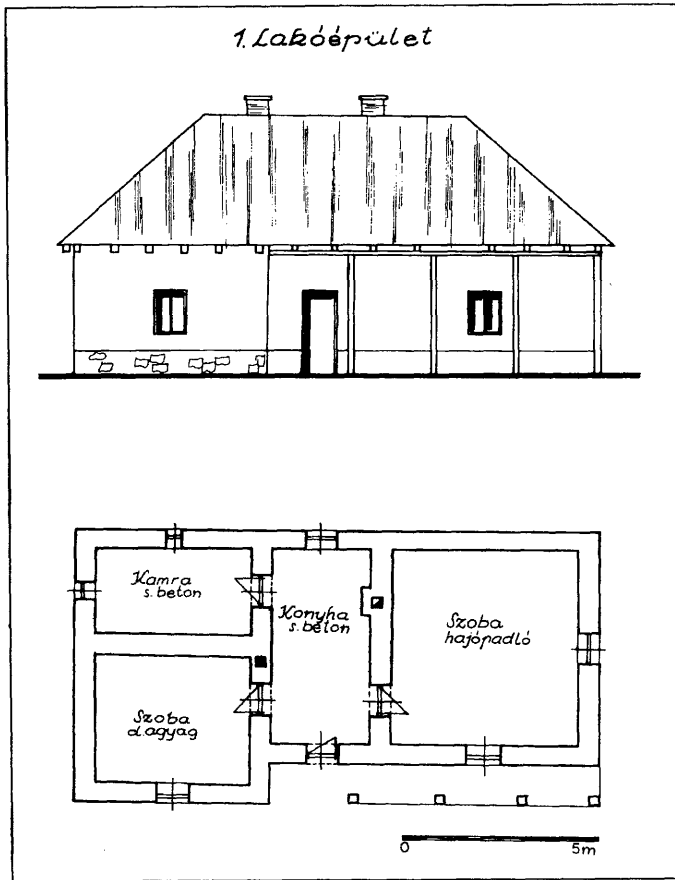

Az 1/5. tiszacsegei/felső gátórtelep

kül be kell tartani. Ez a feudális kori szolgai viszony fennállott még a két világháború között is. Aki gátör szeretett volna lenni, annak előbb a gátfelügyelőhöz volt célszerű elszegődni, ahol aztán „...olyan szóga féle, kocsis, meg mindezen volt az ember. Némelyik 2–3 évet is eltöltött, míg sikerült elhelyezkednie. A gátörfeleségek sorsa sem különb, nekik célszerű volt hízott kacsával, libával a gátfelügyelői konyhát ellátni, szinte ki volt vetve, hogy kinek mikor kötelező a dézsma, mert a gátörök ezt a szolgáltatást *dézmának* nevezték”.¹⁷

Ugyanakkor a gátör fizetése igen kevés volt. Igaz, a készpénzfizetéshez (1928-ban ez 30 pengő) járult 10 hold kasszáló a töltés oldalában. Ezt el is adhatta. Kezdetben szabadon járt neki tűzifa a kubbikon vágott fűz- vagy nyárfából. Ezt később 12 m³ puhafára és 300 kéve fűteni való rőzsére korlátozták. Ingyen lakás járt egyholdas kerttel. Emellett köteles volt a gátör 2 lovat tartani, mert mindenféle szállítást az árvíznél vagy építkezésnél

17 Csepregi Péter gátör (Tiszacsege 1/5. sz. gátórház) közlése.

neki kellett végeznie. Az első lóvételre a Társulat kamatmentes hitelt adott, melyet munkával is lehetett törleszteni. Jelentősebb számú nagyjóság tartását tette lehetővé az ingyenes kaszáló. A lovon, szarvasmarhán kívül a korlátlan sertés- és baromfitartás válhatott vagyont alapozóvá.¹⁸

Ha az árvíz nem fenyegetett, a gátörnek a gát körüli teendőkhöz mellett volt ideje gazdálkodni. Rendszerint bérelt földdel kezdtek, amit aztán apránként megvásároltak. Egyik-másik időskorára 15–20 hold földet is képes volt összerakni.

A gátörök többsége tehát jó gazda hírében állott. A jószágértartásban ők a fajtanemesítés előjárói. A szürke magyar marhát felváltó magyar piros-tarkát, a szimentálit, lóban a nőniusz rövid- és hosszúcsüdű változatát, sertésben a mangalicát felváltó joksit (york-sirei), a nagy májú, hízekonyabb libát, kacsát, a parlagi tyúkot felváltó plimthot, de a pulykát és gyöngytyúkot is ők terjesztik a Tisza menti parasztság körében. A falusi asszonyok keltetés idején szívesen vásárolták tőlük a kacska és liba tojását, mert azt tartották, hogy azok a víz mellett egészségesebben nevelkednek.

A gátörök szolgálati lakása a melléképületekkel egységes terv szerint úgy készült, hogy megfeleljen a gazdálkodás kívánalmainak is. A kétszobás + konyhás + kamrás,

¹⁸ Csepregi Péter 1928-ben lett gátör, az ő adatait közlöm.

tornácos tájba illő ház mellett, annak méreteivel vetekedő istálló a kocsiszínnel, a sertés- és baromfiólakkkal, gémeskúttal, valamint az egyholdas kert a rakodóval egy közepes méretű paraszti gazdaságnak felelt meg. Csak a beton alapozású 40 m²-es szertár árulkodott, hogy nem paraszti portát lát a szemlélő.¹⁹

A gátőr kezdetben még bizonytalan körvonalú szakmai munkaköre az idők folyamán alakult ki.

A folyam szabályozásakor a töltés mellett egy földsvot az állam kisajátított. Innen termelték ki a töltéshez szükséges földet. A keletkezett *kubikok* területét kellett úgy művelésbe venni, hogy annak haszna később a töltés fenntartási költségeit fedezze. Ezt vizet tűrő fák telepítésével kívánták megoldani. Telepítésnél csak a fűz és a nyár jöhetett számításba, bár a kubikok között a gerendákon a kőr is megragadt. Végül is a fűz vált uralkodóvá a telepítéskor, mert megfelelő műveléssel a töltés védelmét is szolgálhatta. Ezért annak szakszerű telepítése, „szélük megfelelő vonulása” árvédelmi feladat volt.²⁰

A *hullámtéri erdősáv* gondozása, szakszerű vágatása és pótlása sajátos erdőgazdálkodást igényelt. Ennek végrehajtója pedig a gátőr volt.

A töltés lábánál az erdősáv tarvága nem volt cél, a fákat itt *csonkázták*, hogy évente újra növő dús koronájuk jobban védje a töltést. A csonkázásnak volt egy másik célja is: jó *rőzse* nyérése. A töltés magasságát elérő lombkorona megtörte a hullámvast, így védve a töltést, téli jegesárnál pedig a jégtáblákat fogta meg. Különösen fontos volt ez a széljárásnak kitett töltésszakaszoknál.

Részletesebben kell szólnunk a *rőzse* készítéséről és alkalmazásáról. Áradáskor a töltés belső oldalát *rőzsepokróccal* védték. Ehhez nagyon szakszerűen kellett a kévéket elkészíteni. A *rőzse* vágása januárban kezdődött, amikor a gally már beérett. A *rőzsekéve* a lecsonkázott, nem túl vastag, legalább háromméteres gallyakból készült. A kévét a tövénél, a derekánál és fél méterrel a vége alatt kötötték vesszőgúzsba. A pontosság a *rőzsepokróc* készítésekor volt fontos, mert a jó kévét csak rakni és karózni kellett. Ügyeltek még arra is, hogy a kévék gömbölyűek legyenek. Ennek megint csak a lerakásnál volt jelentősége. Minden kévéhez járt egy *horgas* és két *egyenes karó*. A töltés koronájának a külső szélén százméterenként készült a *rőzsekazal*. Egy kazal 200 kévéből és a hozzátartozó karómennyiségből állott. Ez a mennyiség száz méter hosszú *rőzsepokróc* készítésére volt elegendő.²¹

A rövid kévéknek nem volt helye a kazalban, azokat nem is nevezték *rőzsének*, hanem csak *két köteles gallynak*. A favágók és a szolgálatot teljesítők ebből kapták a részüket, illetve az illetményüket. A vastagabb gally a *dorongfa*, a tűzrevaló. Ezt ún. erdei ölbe rakták, mely 4 m³-nek felelt meg. A gally feles, a *dorongfa* harmados volt. A lecsonkázott fának pedig *tőke* a neve. Ha kivágásra került, akkor nem csonkázni, hanem *tőkézni* jártak a favágók. A *tőkézés* a *tuskó* kivételével is járt. Mivel ez számított a legnehezebb munkának, *mindibe* adták.

A *rőzse*, ha nem volt árvíz, 5–6 évig is eltartott, csak a teteje száradt meg, de a vízben az is megpuhult. „De ha jött az árvíz, akkor bizony törtük, nyomorgattuk, tehát hamarabb kellett a felfrissítéséről gondoskodni. Arra is kellett a vágatásnál figyelni, hogy beosztással legyünk, a vágatás szakaszonként történjék, amire csak a fűzfa volt jó.

19 Az 1/5. sz. gátórház adatai.

20 *Botár I.–Károlyi Zs.*, 1971. 11. 60.

21 Sándor József gátőr, (Tiszacsege 1/6. sz. gátórház) naplójából. A gátőrök naplót vezettek, abba naponta vezették tevékenységüket. A felügyelet a napló ellenőrzésével kísérte figyelemmel a gátőrök munkáját.

2. kép. Rőzsekazlak Tiszabábolmán 1997-ben

Hogy a tőke fiatal hajtásokat hozzon, tervszerűen kellett csonkátatni. Ezt a gátörnek pontosan kellett tudnia, mert ha nem volt tisztában azzal, hogy mennyi rőzsére van szüksége a járásban, bizony könnyen útilaput köthettek a talpára.”²²

A rőzsekazlak selejtezését *mustrának* nevezték. A *mustrarőzsét* tüzelőként értékesítették.

Idővel kialakultak a rőzselerakás rafinált formái is. A gátörnek tudnia kellett, mikor alkalmaz *rőzselápot*, *úszó rőzsesort*, *úszó rőzsehengert*, *rőzseborítást* vagy éppen *fürtő rőzsesort*, hogy mikor alkalmaz *ollós karózást* vagy *fejkarózást*. Erre minden gátőr szakszerű kiképzést kapott.²³

A gátőr feladata volt a hiányzó tőkék pótlása a kubikon. E célból tavasszal dugványnak való vesszőt szedett, melyet 35 cm-re elvagdálva, a kertben, szántott talajba ültetett. Azt kapálgatta, gondozta a következő tavaszig. Ha addig meggyökeresedett, kiültette végleges helyére. A kubik fáit rendszeresen gondozta, az aljnövényzetet irtotta, főként a hernyót és a felfutó arankát kellett leszednie és elégetni.

Mindennapi munkát jelentett a gátörnek a töltés gondozása.

A töltés kiépítése, annak méretei az idők folyamán változott. Az első, 1846–1852 között megépült töltés méreteiben, tömegében a jelenlegi töltés méretének csupán a negyede volt. A töltés *lába* az eredetinek a duplájára, *koronája* pedig 2,80 m-ről 4 méterre nőtt. De megváltozott a formája is. A korábbi egyenes vonalú külső és belső *részű* a töltés külső oldalán lépcsőzetessé vált. Ezzel statikailag nagyobb biztonságot nyújtott mint a korábbi megoldás. A töltés magasságát is csaknem a duplájára emelték. A *töltés fejelési* munkálatok térben és időben elhúzódtak és szinte mindegyik gátőr szolgálati éveibe beleesett egy-egy nagyobb méretű gátépítés. Ezeket a munkálatokat vállalkozók végeztették szakértő kubikusokkal a szakaszmérnökség irányítása mellett. A gátőr feladata

²² Csepregi Péter közlése.

²³ Vö. Árvízvédelmi kézikönyv (Szerk.): Polgár László–Sipos Béla–Szappanos Zoltán Bp. 1974. 79–116.

volt a napi munkálatok felügyelete, a kubikusok tüzelővel való ellátása, eszközeik szállítása, lajttal a kordélyos lovak vízellátása.

Az új töltés oldalát a gátörnek kellett hosszú gyökérzetet eresztő perjefűvel, muharral, esetenként lucernával bevetnie, azt boronálni, fejtrágyázni, majd pedig rendszeresen kaszálni illetve kaszáltatni. A töltés oldalába vetett széna nem vetekedett a jóféle háti-szénával, ezért másodosztályúnak minősült.²⁴ Kaszálása nehéz munka volt. Csak alul a töltés lábánál lehetett kezdeni a vágást, párhuzamosan haladva a töltéssel. Utóbb azonban már a gépi vágást is megoldották. A széna forgatása, gyűjtése is másként ment végbe, mint a sík terepen. A boglyát a töltés élébe rakták, hogy a közlekedést ne akadályozza, de a rakodást is könnyítse.

A gátör feladata volt a töltés részsűjének gaztalanítása: a lósóska rendszeres irtása, a fanövedék kivágása. A gát gondozása nemcsak a vetett füre vonatkozott. Ha például esett az eső, a gát koronájáról a vizet kellett leengednie. Állandó feladat a planírozás, a töltéskorona domborúvá formálása, hogy az esővíz lefolyjék róla. Ezt a munkát *gátomborítás*nak is nevezték. Áradás után a töltés oldaláról és előteréből a *pallóverést* a gátörnek kellett eltakarítani.

Gátgondozással járó különleges feladat volt az *ürgészés*. Az ürge szívesen vert tanyát a töltés oldalában. Járatai révén áradáskor nagymértékben elősegítette a víz alattomos szivárgását. Ezért kellett az ürgét rendszeresen irtani. Az ürgészés törrel, hurokkal, leginkább azonban öntéssel történt. A gátör lajttal vitte a vizet az ürgeöntéshez.

A gátör dolga volt a lejárók, a zsilipek, a sorompók karbantartása, továbbá a *szelvény* és *százaskövek* lemeszelése, környékének gaztalanítása. A töltés szelvényekre volt osztva és kövek jelezték a szelvényhatárt. A töltés élébe száz méterenként állított kövek a távolságot jelezték.

A gátör kötelességei közé tartozott a Tisza vízszintjének figyelése, naponta a *víz-mérő* leolvasása, naplóba való beírása. Télen még a jegesedésről, jégzajlásról is kellett feletteseit tájékoztatnia.

Esetenként feladata volt a meghibásodott *telefon* kijavítása, nagyobb hiba esetén a szerelők értesítése.

A gátör tartotta karban a *szertárban* lévő árvédelmi eszközöket: taligákat, ladikokat, csáklákat, fáklyákat, karbidlámpákat, lapátokat, ásókat, a munkások számára tartalékolt ruhákat és más eszközöket. Ezek egy-két évenkénti leltározásában és selejtezésében is részt vett. Ha hiányzott valami, pl. a karó leveréséhez szükséges bunkó, azt az ügyesebb gátör elkészítette vadkörtefából, mert az volt a legszívósabb.

Feladata akkor sűrűsödött igazán, amikor a folyó kilépett a medréből és előntötte a hullámteret. Ha pedig a vizet már a töltés tartotta, éjjel-nappal szolgálatban volt. Csepregi Péter gátör szerint ilyenkor a „feleségnek is helyt kellett állni a gáton, noha ezért semmi fizetést nem kapott. A gátör, de a felesége se mehetett el bejelentés nélkül, amikor kint volt a víz. A telefont nem volt szabad magára hagyni, mert akármi történhetett. Nagy volt rajtunk a felelősség. Eskütételkor megmondták, hogy mi nagyon sok ember sorsáért felelünk a posztunkon”.²⁵

24 Felhős Sándor gátör (Ároktő, Béke u. 18.) közlése egybevág Sándor József és Csepregi Péter véleményével.

25 A gátörök eskütétele utóbb már a megyeházán az alispán előtt történt, ezzel is növelve felelőségüket.